

Odlomak „Zid plača“

Odlomak iz knjige **Tvoja tajna**, prvog romana Branke Gajović
(*Apostrof*, Beograd, 2001, str. 240–268)

Sunovrat jedne nekada tako lepe zemlje – Jugoslavije, i rušenje sna o jugoslovenstvu pokazalo je surovu istinu da je san bizarna i neshvatljiva kombinacija neostvarivih želja; da je grubo buđenje, zbog pritisaka iz objektivnog sveta, izuzetno bolno, i da su oni koji su sanjali o jugoslovenstvu istinski gubitnici. Uporno nastojanje da se očuva država svih južnoslovenskih naroda, nastojanje koje je zavadilo i podelilo ljude, porodice i prijatelje, doživelo je propast. Pretrpelo je žestoku osudu.

Narušavanje državne celine i uništavanje veza, međunacionalnih i međuljudskih, dalo je šansu svim ljudima da se bave politikom. Kritikovanje „novog stanja“ u okrnjenoj zemlji postalo je oblik „sporazumevanja“ među običnim svetom. Kritikovano je sve i svako. Najlakše je bilo prozivati i optuživati. Najteže je bilo sebi priznati osujećenje, gorko osećanje inferiornosti, gubitak samopoštovanja. Trebalo je smoći snage i volje da se čovek izdigne iznad pritiskajuće stvarnosti i prestane da bude sudija nečistih savesti.

Danka nije želela da postane kritičar vremena u kome je bilo gotovo nemoguće sačuvati vrline, jer se svakodnevno sudarala s moćnom političkom mašinerijom koja je rušila sve mehanizme odbrane časti. Ona se trudila da u novoosnovanom društvenom sistemu pronade svoje mesto, da s društvom napravi kompromis; da iz njega izvuče onu moralnu sadržinu koja je bila zaklonjena, ili potisnuta u drugi plan, a koja joj je garantovala častan i dostojanstven život.

Danku nije zanimao društveno-politički i tehničko-tehnološki napredak u svetu, niti jednostrana refleksija tog napretka na domaće prilike... Ona nije htela da se bavi aktuelnom društvenom i ideološkom problematikom. Nije htela da uživa društveni ugled, niti da ima politički uticaj. Nije više želela da deli lekcije iz humanosti i etike, da propoveda, da ispravlja društvena zla, da bude večni nezadovoljnik... Više joj nije laskalo što je apsolutno poštena, neporočna, spremna na odricanje, „čista“ u privatnom i javnom životu, uverena u ispravnost pogleda na svet za koji se bori... Danka nije više htela da veruje ni u mogućnost idealne nevinosti, dobrote i moralne uzvišenosti ideološko indoktriniranih ljudi.

Bila je željna stabilnog oslonca i pravog putokaza kuda i kako dalje. U odnosu prema svom vremenu, Danka je bila daleko slobodoumnija od svoje generacije jer je umela da sagleda materijalnu uslovljenost i istorijsku nužnost pojava koje je osuđivala. Zato je odustala od idealizovanja društvenog poretka i okrenula se traganju za ličnim mirom. Nadahnuta etičkim nasleđem svojih predaka, u tom traganju za spasenjem ličnog dostojanstva, u borbi s nemoralnom okolinom, ona je žalila zbog izgubljene vere, ona je osećala nostalgiju za onim vremenima u kojima je vera suvereno vladala ljudskim dušama, u kojima je bilo i dobrote i lepote i bliskosti, i ljubavi, i istinskih veza među ljudima. No, iako se trudila da se drži po strani, Danka je, noću, prebivala po glavi stare i

nove priče, pokušavajući da odgonetne tajnu uroka, tajnu zavere, i tajnu odmazde „velikih“ protiv jedne balkanske zemlje. Još u gimnazijskim danima ona je u sebi spoznala „istine“, te je istine nudila svom drugu Slobodanu da ih potraži između redova u skrivenim ceduljicama koje je, nestrpljivo čeprkajući, nalazio zataknete u pukotine na klupi. Još onda Danka je znala da je lako obezbediti istorijsko trajanje ako se izgubi svojstvo, znala je da je ulazak u istoriju privilegija moćnih; znala je da je najteže istoričarima koji su morali da pišu istoriju i da u masi zaslužnih veličina odaberu najzaslužnije.

„Najveći sin jugoslovenskih naroda“, svakako je bio neprikosnoveni Veliki Vođa, pobednik na svim frontovima i u ratu i u miru, jedan od osnivača politike nesvrstanosti, kojom je pokrenuo i Istok i Zapad, i izbezumio sav beli i crni, i obojeni svet. Državnik svetskog glasa bio je nepokolebljiv borac za ljudska prava, i bratstvo i jedinstvo među narodima Jugoslavije, u kojoj je upravo on kažnjavao nepokorne i samoglave. Trudio se da buket jugoslovenskog cveća zamiriše u svakom, pa i najzabitijem kutku krvlju i znojem stvorene zemlje. Zato su mnoge građevine i mnoga preduzeća u svom imenu nosili reči BRATSTVO i JEDINSTVO. Zato su, valjda, neimari počeli da izgrađuju put BRATSTVO-JEDINSTVO, od Slovenije do Makedonije, da ga nikad ne bi dovršili kako valja, i da bi na najprometnijem mestu, tamo gde se Hrvatska spaja sa Srbijom, u tom uskom grlu koje nije moglo da proguta formulu o mogućem bratimljenju, stradalo najviše nevinih ljudi. Stradalnici su uglavnom bili Srbi a ubice turski vozači – kakve li ironije i istorijskog ponavljanja – koji su bili gastarbajteri u Nemačkoj pa se sad vozili kući, i gle sudbine, posle besprekorno doteranih cesta Slovenije i Hrvatske, baš tu, na ulazu u Srbiju, morali da gotovo usput usmrte dobronamerne, lakomislene Srbe koji su hitali najbržim drumovima do mora, sinjeg i širokog. Bilo je i to more isparcelisano ali nijedan delić obale nije pripao Srbima, sem Golog otoka gde su se Srbi, i još neki, dozivali pameti kako da poštuju reč Starog. A Stari je, ne trepnuvši, samo pokretom ruke ili migom uvek budnog oka, slao najbliže saradnike i saborce, uglavnom Srbe, na Goli otok da kojim slučajem ne bi pokvarili novonastali mir svojom revolucionarnošću.

Istovremeno, svita poslušnika i doušnika, koja je služila „nacionalnim interesima“ nije bila malobrojna. Naprotiv, bujala je i širila svoje korenje u svim sferama javnog života. Mnogi podanici režima nisu mogli sačuvati ni svoju privatnost, toliko su bili odani. Zauzvrat, režim im je nudio udobne fotelje i još udobnije limuzine, skupe bankete i putovanja po dalekim morima, lov na lavove po Africi, ili okretanje volova na ražnju po domaćim lovištima, noćna bdenja i terevenke po luksuzno udešenim vilama i hotelima, letovanja po „belom svetu“ i, iznad svega – rad, rad, rad, jer samo rad je od majmuna stvorio čoveka. Dakle, jugoslovenska istorija je bila puna radnika – kulturnih, političkih, sportskih i svih drugih – a istoričarima je bilo najteže kako da odaberu udamnike. A ko je postavljao kriterijume po kojima su istoričari odabirali najzaslužnije? Ko je punio arhive lažnim dokumentima koja su svedočila o veličini pojedinaca? Ko je, s druge strane, uništavao dosijea „opasnih elemenata“ kojih se trebalo elegantno rešiti nekim volšebnim

nestankom – na primer, „slučajnom“ saobraćajkom, ili namernom optužbom, ili nameštenim procesom? Koje su to sive eminencije koje su povlačile konce u senci najvećih, i sluđivale obične ljude obrtima i tokom istorije što se odvijala pred licem javnosti?

Danka nije znala odgovore na ova pitanja, ali je znala zakonitosti istorijskog trajanja. Znala je da jedan čovek i njegove ideje u jednom vremenu simbolizuju večnost (to je ono vreme kada se grade mitovi i podižu na desetine metara visoki spomenici zaslužnim velikanima), a u drugom vremenu taj isti čovek, iz prošlog vremena, potvrđuje prolaznost (to je ono vreme kada se razbijaju mermerni kipovi, bronzane biste i, kao napunjene ptice ili glineni golubovi, vazdušnom puškom skidaju slike sa zidova društvenih kancelarija, obrazovnih, kulturnih, sportskih i drugih ustanova). Danka je, dakle, dobro znala da ne vredi ovekovečenje jedne ideje, jer ideje nose samo pragmatičnu i dirljivu simboliku jednog vremena koje neminovno mora proći. Ona je obožavala uvek nove misli-vodilje, koje su je gurale napred: kako je jedna zastarevala i gubila smisao i značenje, druga je bila spremna da se rodi i osveži vreme, da i ona dotrajava, i vreba trenutak za promenu.

Od vremena dopisivanja sa Slobodanom, u gimnazijskim danima, do danas, u Danki se ovaplotilo mnoštvo ideja koje niko nije mogao da razume kao što je to nekad Slobodan mogao. Jer, Slobodan Č. i Danka D. branili su svoj mislilački put i verovali da grade novi svet. Njihovo dopisivanje je dnevnik mladalačke pobune i sazrevanja, zapis jednog vremena, lično obojen, ali suštinski pravičan, koji tumači duhovno strujanje u glavama mladih u drugoj polovini XX veka.

Danas Slobodana više nema, ali je njegov duh vazda prisutan. Na izmaku dana, u sobi ispunjenoj tišinom Danku mori misao o prolaznosti i večnosti, o opravdanosti i zaludnosti obraćanja ljudima u trenucima nemoći i dubokog razočaranja. Ipak, htela bi da sa nekim razgovara, da mu se otvori i izjada, da se oslobodi pritiska u srcu i mozgu, da zaplače kao na rođenju, i reši se okova predrasuda i straha, nagomilanog jeda i beznađa. Ko bi to imao vremena i strpljenja da je sasluša i podrži? Ko bi razumeo šta je muči i opseđa? Osim supruga Marka, kome je ispričala *sve*, i koji se baš naslušao njenih ispovesti, nema više nijedne žive duše da podnese istu žrtvu. Zatečena dilemom kome da se obrati, Danka je iznenada podigla pogled k nebu i nesvesno počela da kazuje reči prijatelju koji je odavno tamo daleko, gore, „među zvezdama“, gde pripada po zaslugi ponetoj s ovoga sveta na onaj, i odakle joj se smeši razvučenim usnama i anđeoski snenim očima. Kao da je pomalo umoran i zasićen zemaljskim razmišljanjima, Slobodan drema, ali sluša. Danka naglas čita vlastite misli, šalje ih u vasionu. Žuri da joj ne umakne Slobodanov lik, koji je oživela u svojoj mašti. Žuri da mu saopšti tajnu opstanka, tajnu samoprekora i tajnu praštanja. Misao sustiže misao, a Danka ne uspeva da ih obuzda, savlada, zakoči. Vidi da je krenula žestoko. Zato donosi odluku – napisaće pismo, najduže pismo prijatelju i, zajedno s molitvom za bolje sutra, odneće ga na groblje

i položiti na Slobodanovu humku kao na svoj „zid plača“. Zanesena Slobodanovim iznenadnim „prisustvom“, Danka seda za sto i počinje da piše:

Dragi Slobodane, ponovo želim da ukrstimo jezike, kao mačeve, i nadmudrujemo se, kao nekada, mada me ti nemo gledaš kao da nemaš reči i moć da izustiš pozdrav. Zato me slušaj.

Ima mnogo istina, ovde na zemlji, i od njihovog broja me boli glava, jer želim onu pravu, jedinu, nepobitnu, pravičnu. Znaš li ti koliko je teško snaći se u tom košmaru od brojki i sorti istina? U vreme našeg dopisivanja važile su neke druge istine. Danas bi i tebe zbolela glava od ludila koje vlada ovozemaljskim svetom, da se kojim slučajem vratiš. Ovo ti je ludilo od demokratije i pluralizma! Ne znam odakle da počnem. Sve je tumbe i bez smisla, ili bar ja ne nalazim smisao u redosledu događanja.

Evo, na primer, uzmem „Politiku“, prelistavam stranice i zaustavljam se na Mominoj rubrici o životu Beograda u uslovima sankcija. Pitaćeš me: Kakve sankcije? Ali, o tome ću kasnije... Vidiš, taj Momo godinama oplemenjuje stranice „Politike“ oslikavajući Beograd i sve što se u njemu zbiva i sanja. Njegova reč, nenametljiva ali uticajna, bodri nas i hrabri, ili opominje i tišti. Njegova hronika je prava mala riznica „beznačajnih“ događaja u našem gradu, prebogata je „privlačnim sitnicama, zvucima i mirisima“, koji nas nadahnjuju i krepe u ovo naše obezduhovljeno vreme. Momina novinska rubrika je razbimuka, prostor za dragoceno trošenje jednog spretnog uma koji čitaocima nudi svoju istinu, na uvid i kritiku. Onomad je pomenuo nekakav kufer (znaš već kako mi Zemunci „volemo“ da nazivamo kufer), dobro poznati kartonski kufer s kariranom postavom, „iskrzan, mestimično ulubljen...“, bremenit događajima koji teško mogu da se nose – za neke bih, vala, volela da mogu da se nose u k..., u tom izanđalom kuferu.

Setih se, tada, da i ja negde imam svoj kufer. Poželeh da ga pronađem. Kad sam to učinila, prenerazila me je, prvo, njegova težina, a onda sam poželela da ga poklonoim svetu, zajedno sa sadržajem.

Da ne zaboravim, uopšteno govoreći, pun mi je kufer svega, samo nemam kuda iz ove teskobe. Ne bih ni na Zapad ni na Istok. Ne mogu više ni levo, niti hoću desno. Koju god krajnost da izaberem, baciće me na margine događanja, a ja hoću da sam u centru sveta. Dosta je bilo marginalizovanja! A znaš li ti, Slobodane, gde je dans centar sveta? Ovde je, Slobodane, ovde! U Srbiji! Zamisli, molim te, koje li prednosti – ne moram više da putujem u svet. Svet došao kod nas. Pa, to je prosto neverovatno! Da ne poveruješ očima!

Centar sveta su zemunska i druge bolnice i zdravstvene ustanove iz Beograda, koje su pune ranjenika, a nemaju osnovna sredstva za rad i higijenu, jer svet tako hoće namećući nam nepravedne sankcije u svim oblastima života i rada, zbog „krute linije“ rukovodstva zemlje... Ranjenici su sa ratom zahvaćenih područja bivše Juge (koje više nema, a nova mapa još nije potpuna), gde su Srbi digli svoj glas protiv organizovanog i dugo godina pripremanog genocida nad obespravljenim narodom u Krajini i Bosni i

Hercegovini. Znaš, Srbima su svetski moćnici oduzeli pravo na samoopredeljenje, a Sloveniji, Hrvatskoj i Makedoniji (u avnojskim granicama) dozvolili su da oforme svoje nacionalne države, muslimanima da vladaju višenacionalnom Bosnom i Hercegovinom, u kojoj je njima iznenada pripao ogroman prostor iako nijedan katastar ne može to da potvrdi.

Centar sveta je i zemunsko porodilište, u kome sam se ispilila i u kome sam rodila svoju decu, a u kome, zamisli, majke više neće rađati bebe sve dok se dobrotvornim priredbama ne obezbede novci za rekonstrukciju zgrade. Možda je nastupila i moda tih dobrotvornih skupova, koncerata, aukcija slika, poslovnih trikova uspešnih biznismena ili „reketa“ novopečenih gazda sa debelim buđelaram?! No, svejedno, njihove akcije donose sredstva. Snalazimo se nekako, pokušavamo da doskočimo moćnicima čije nas sankcije nemilosrdno pogađaju i obezvređuju život svodeći ga na goli opstanak. Ali, mi ne smemo da se ljutimo na svetsku politiku. Ona prati vlastite interese, i tako se vlada... U njoj ima i svodnika i zavedenih i potčinjenih... Ljube se i rukuju, i slikaju na svim javnim mestima, pokazuju zube, il' im zadrhti brada od divljenja vlastitom uspehu što su se našli na samitu, a pred milionima bliceva... Sve sami umišljenici, uobražene veličine, sve hit do hita, „parada hitova“, a ne znaš koji da pevaš. A i nije ti do pesme kad drugi svira.

Ako bi da učestvuješ po svaku cenu, možeš da se zamlaćuješ domaćom scenom... Naša politička scena stalno menja scenografiju, reditelje i aktere. Nižu se gluposti i nezajažljivosti. Namnožile se političke stranke, pa danas podržavaš jednu, sutra sve nade polažeš u drugu, dok ti ne dosadi navijanje... I, taman pomisliš da si se rešio mozganja, televizija te obraduje prenosom maratonske sednice parlamenta – da se zabavi narod u vreme zabrana uvoza svežih komedija sa Zapada. Najmudriji su duboko zamišljeni, a mudri ćute, ili se povremeno pojave na ekranu da učutkaju neotesane gnjavatore, ili neobaveštene, nekompetentne, „zalutale“ poslanike, ili one „glavne“ i „nezamenljive“ kadrove s dugom karijerom... Mnogo treba da se menja, ali vlast to ne vidi...

Centar sveta je i naš Gardoš, odakle sam prvi put ugledala reku i gde sam prvi put čula za reči rit i kočina. S tog Gardoša puca vidik, i ne možeš da ne vidiš Dunav. Na vodi lađe, domaće, naravno, zakrčile reku i brane stranim da prolaze, jer ni naše ne plove nikuda. A tamo, na Keju, kojim smo leti šetali i hladili usijane glave maštajući kako ćemo da promenimo svet, da, tamo – bina, a nasred bine sedi štab za zabranu plovidbe Dunavom...

Da, Slobodane, kad se popnem na Gardoš, ja stojim i na vrhu sveta, i tražim tebe po nebu da bih ti sve ovo ispričala. I kad mi pogled padne na krovove starih kuća, lovim onaj nekadašnji dim koji se uvek dizao iz odžaka, jer su domovi uvek bili topli i svedočili o ljudima koji su znali da se druže. Tražim taj dim pogledom i trudim se da ga osetim i udahnem, da me uveri da još ima dobrih ljudi koji ne mare za politiku jer imaju vode i hleba, i veliko srce... Ali, sve je uzalud... Ne mogu da se sretnu dva čoveka a da ne

dotaknu te proklete sankcije i inflaciju i nepravdu i rat i sav belosvetski šljam i domaće „komendije“ ... Mnogo treba da se menja, ali narod još ne zna kako...

Centar sveta je, Slobodane, i ona naša široka avenija u Zemunskom parku, gde smo se sretali i hvalili ili ogovali najbolje profesore na svetu. Danas, na početku te avenije, odmah do crkve Arhangela Gavriila, znaš, one crkve čija zvona su nas nervirala kad iznenada zazvone, a mi, skriveni, pušimo cigarete iza njenog zadnjeg zida, dakle, odmah do te crkve sazidan je konak crkvenog oca koji prikuplja dobrovoljne priloge za žrtve rata. A rat besni u srpskim zemljama van Srbije. Taj crkveni otac postao je svetski čovek, jer ga slikaju za televiziju, novine i druga glasila, pa njegove slike šalju na sve strane sveta. A kad žele obaveštenje iz prve ruke, dođu u park, u njegov konak, i tamo ga mole da im kazuje priče o čudima neviđenim koja je spoznao i doživeo na ratištima, gde je pomagao unesrećenima.

Centar sveta je i čuvena zemunska štrafta, kojom smo šetali picnuti i nalickani u nadi da će neko crno ili plavo, smeđe ili zeleno oko zastati na našoj novoj odeći ili frizuri, i pokloniti nam mig nade i velikih očekivanja. Danas se na tu štraftu preselila alternativna privreda, pa na svakom koraku nabasaš na švercovanu robu upravo iz zemalja koje su bestidno zabranile našem narodu da diše. Improvizovane tezge nižu se u nedogled, nadovezuju se na one na Zemunskoj pijaci.

Eh, naša stara, dobra Zemunska pijaca! Na njoj je nekad „raslo“ najmirisnije voće plodnog Srema. Tu su, nekad, „debele pa male“ Sremice nudile sremački sir grabećom kašikom, pa dok si sve isprob'o, nisi mor'o ni da kupiš sira, kol'ko si se nasitio. Ljudi i danas kupuju sremački sir na Zemunskoj pijaci, ali ne za dinare već za marke. Opet se vladamo svetski, koristeći najjaču valutu. Ne može nam svet doskočiti, pa to ti je. Zato je svet i došao kod nas – sve u belim vozilima i s plavim šlemovima. Da se razlikuju od domaćih...

I da ne nabrajam više, dragi Slobodane, kažem ti: centar sveta preselio se u ove naše prostore, pa ne moram da putujem. Sad se samo sećam...

Sećam se, kao gimnastičarka, obišla sam celu Jugu i celu Evropu. Svako moje putovanje u „Jevropu“, naročito Zapadnu, završavalo se žarkom željom da se što pre vratim kući. Nikad nisam bila impresionirana spoljašnjim sjajem Zapada. Madam Europe je, onako debelo našminkana da bi sakrila svekolike mane zaostalosti na duhovnom planu, uvek pokušavala da okićenim izlozima i lepim ponašanjem nadomesti manjkavost duhovnosti i nametne opsenu, privid stvarnosti da sve može da se proda, odnosno kupi, umotano u svilen, šljašteći papir, čak i vera u dobre ljude. Mnogi Balkanci su nasedali na taj zakon lude ponude i još luđe potražnje. Ali, mene takva Evropa nije mogla da općini. Mene jednostavno ne zanima takav pogled na svet, takav oblik društvene svesti ljudi čiju dušu ne mogu da sagledam...

Sjaj Evrope se sveo na blistave primerke besprekorne arhitekture čiji su neimari znalački uklapali novo sa starim, rekonstruisali oronulo i dotrajalo, i podizali moderna zdanja od čije lepote, savršene funkcionalnosti i kvaliteta izrade zastaje dah...

Sećam se, dalje, dok sam, kao turista, turala ulicama s luksuzno opremljenim izlozima i glupim cenama koje su se uvek završavale na 99 nečega, osećala sam se veličanstveno: nisam trošila vreme i novac obigravajući bogate izloge svetskih velegrada, niti kupovala gluposti po raznim trgovima i placevima, potisnula sam u sebi taj megalopotrošački mentalitet bogatih Amera, svetskih putnika s fotoaparatom oko vrata, natuaralizovanih Zapadnjaka, obogaćenih gastarbajtera, i opredelila se za lepa uživanja... Posećivala sam muzeje, galerije, velike izložbe, kapele i katedrale, katedrale, katedrale, da, da, sve same katedrale, sveta zdanja katoličanstva... Ne sećam se da je igde bilo nekog pravoslavnog hrama. Nije važno, pa bila sam na Zapadu, zar ne?

Svi ti „kameni“ znakovi zapadne civilizacije mamili su me da uđem i u njima potražim prisustvo duha pravednosti, i dugovečnosti najsvetijih načela, i doslednosti zakonima rasuđivanja, i prosvetećenosti, da osetim prisustvo vere u jednakost svih ljudi, čovečnost, uzajamno poštovanje, i slobodoljubivost, da pronađem utehu i lično spokojstvo – pa to se prirodno očekuje u hramovima kulture i umetnosti... čistilištima duše... Ali, sem debele hladovine i nekakve pristojne ćutnje i uvažavanja tuđe privatnosti, druga zadovoljstva mi ovi lepi, hladni prostori nisu priuštili. Ostajala sam lišena istinskog uverenja da dušom pripadam tom svetu...

Najsrećnija sam bila kad bih se potom vratila u Zemun, da čeprkam po kuferu u koji sam trpala i pisma i salвете i značke i klikere i krpice i poklončiće i tajne sećanja. A danas? Danas mi se taj kufer čini krcat samo maštarijama i mladalačkim glupostima. Iz njega sam, za život, izvukla samo svoju savest, i od nje izatkala nadu u bolje sutra. Kufer, zajedno s krpicama, poklonila sam vetru. I pesmu. Pesmu davno ispisanu na poleđini toga kufera s kojim sam obišla staru Jugu – od Vardara pa do Triglava, i celu matoru Evropu, uzduž i popreko, tu Evropu koju je tehnološki napredak duhovno osiromašio, i kojoj je potrebna iskonska duhovnost, bogaćenje duše, a to se ne gradi na materijalnom dobru, već na načelu dobre volje među ljudima, u uzajamnoj pomoći.

Dragi Slobodane, ima mnogo stvari koje zameram Evropi danas, zameram jer znam (koliko smo samo stranica o tome pročitati) da je u svojoj burnoj istoriji imala i uzlete duhovnosti i prosvetećenosti, ali i padove morala i vladavinu nezajažljivih, gramzivih i beskrupuloznih ljudi...

„Velika Evropa“ ima svoje planove i interese, i to mi je jasno. I sve bi bilo divno i krasno da se ti njeni interesi ne tiču i ovih naših prostora. Ali, meni nije jasno kako da prihvatim sadašnju politiku Evrope, prema kojoj moja mala država treba da se izgubi, još više razjedini, rastoči i upliva u tokove jednog procesa koji se zasniva na vladavini prava jačeg, materijalno moćnijeg i tehnološki naprednijeg dela Evrope, a koji, zapravo, nema iskrene namere da mom narodu obezbedi punu ravnopravnost i prihvati ga kao sebi ravnog...

Da li da verujem da „civilizovana“ Evropa može da pruži kakvo dobro „zaostalim“ narodima starog kontinenta, kad su se u toj istoj Evropi dogodila izopaćenja međuljudskih odnosa do stupnja nepodnošljivosti? Da li da pristanem da me smatraju

čovekom nižeg reda samo zato što mi se ne dopadaju nazori i ponašanje jednog dela evropske populacije, onih „oslobođenih“ ljudi koji u obilju materijalnih pogodnosti i „slobode“ duha ne vide vlastito zatočeništvo...

Pitaćeš me, znam, zašto sad ne volim Evropu kad smo uvek pričali da Evropa bez Balkana nije celovita, kad smo nekad i sami težili da našu lepu Jugu usmerimo prema evropskim tokovima u svim oblastima života i rada, i tako podignemo svoj životni standard. E pa, vidiš, dragi prijatelju, niti ima više naše Juge (ostao je samo jedan njen patrljak), niti je Evropa ono što smo mislili da je...

„Nova“ Juga je u nemilosti naprednog, civilizovanog, zapadnog sveta, zbog sebične politike tog istog sveta, i zbog bandoglavosti i neprilagodljivosti domaćih političara na nove tendencije... A Evropa? Evropa je na pragu novog milenijuma toliko zastranila na duhovnom planu da od hvalospesa „oslobođenoj“ ličnosti ne vidi da svaka epoha ima svoj kraj... i da će jednog dana morati da beži od „demokratije“ (kao što, po Fromu, čovek „beži od slobode“ kad se slobode nauživa, pa se od nje uplaši)...

Izvitoperene ljudske sudbine – zbog neprirodnog ponašanja polova, konzumiranja nadaleko čuvenih pića, opojnih sredstava i brze hrane, zbog revolucionarnih otkrića u medicini i zloupotrebe njihove, zbog sulude primene „svemoćnih“ medikamenata za lečenje impotencije, steriliteta, šizofrenije, depresije... i gutanja preskupih sintetičkih vitamina i minerala, čiji „genijalni“ izumitelji ne znaju šta će od para, zbog „rasprodaja“ ljudske slobode pod okriljem najzloupotrebljavanije reči na svetu – demokratije... zbog „hajde da se zezamo“ principa u komunikaciji s roditeljima, školom, društvom, državom, autoritetima svake vrste... zbog „veruj u kog boga hoćeš“ principa pri nametanju poslušnosti prema „gospodarima svetske politike“... zbog korumpiranosti vladajućih krugova i osionosti finansijskih magnata, obmanutosti i obezduhovljenosti običnog čoveka... zbog zloupotrebe dece i omladine u političke svrhe... zbog negiranja i omalovažavanja tradicija malih naroda koji ne mogu da opstanu sami... – zbog svega pobrojanog, i onog neizrečenog, izvitoperene ljudske sudbine posledica su poništavanja pravih vrednosti, kojih Evropa treba samo da se seti...

Mnogo treba da se menja, ali Evropa „nema sluha“ za drugačiju muziku...

Sve, ama baš sve evropske države treba da imaju zajedničku viziju razvoja koji se mora zasnivati na raznovrsnosti, međusobnom razumevanju i uvažavanju, bez predrasuda o „velikim“ i „malim“ narodima, uz poštovanje različitosti i shvatanje istinskih mogućnosti doprinosa svake pojedinačne zemlje, jer doprinos ne podrazumeva samo punjenje kasa parama već i smirivanje bolesnih strasti i nakaradnog ponašanja i nekontrolisane obesti materijalno imućnih, koji su zaturili potrebu da se i duhovno bogate.

Doprinos razvoju je i opomena duhovnika da se želje za isticanjem po svaku cenu, i nasilno i jednostrano naturanje „nove mode“ moraju svesti u normalne okvire. Gde nestade lepe reči?! Kako da se krene napred idući natraške, jer prošlost je neisrcpna riznica podataka, svedočanstava i primera potresnih sudbina stradalnika, zatočenika

tuđih ambicija, kao i veličanstvenih uzleta duhovnosti i duševnog mira. Šta bi smetalo Evropi da poslušati reči Svetog Save da „cilj je disati spasonosnom rečju, i svim što je na sazidanju duše i na korist“. Evropske zemlje treba da preinače sadašnje ponašanje i reše se zabluda da je staro automatski i zastarelo i prevaziđeno, baš kao i zablude da sve što je novo jeste razorno, rušilačko i prevratničko. Zato treba da se slože, da počnu istinski da sarađuju, bez uslovljavanja, i da se dogovaraju, svaka u svoje ime a za interes lični i zajednički. Evropske države treba da se suštinski povežu – da se Evropa vrati u svaku pojedinačnu zemlju i da svaka pojedinačna zemlja nađe svoj put u Evropu, da se reč grčkog porekla DEMOKRAT ne upotrebljava i ne primenjuje samo u svom izvornom značenju:

demokrata sam = moćan sam, vladam

već u širem smislu

demokrata sam = slobodoljubiv sam, širokih pogleda.

Dragi Slobodane, da bih preživela nepravdu sebične politike najmoćnijih, i onih „napolju“ i onih „u našem dvorištu“, ne želim više da se bavim izgrađivanjem sveta. Vraćam se Ljubavi i dobrim ljudima. Ova moja stara vera u dobre ljude ispunjava me celu. Prožima me milinom i ne da mi da posrnem u osvetoljublje, zavist i mržnju. Ona me približava hrišćanskom idealu da je vrlina časno i odgovorno živeti, u slozi i ljubavi s bližnjima... U ovim vremenima teškim za moju zemlju, nemam drugog oružja sem vere u postojanje dobrih ljudi, i nade da će ih biti sve više...

Znaš, teško mi je da ti približim stanje svesti jedne osobe koja je, napustivši revolucionarne ideje, prešla u vode verske pravovernosti i spekulativne filozofije. Možda bi mi ovde pomogle ideje velikih romantičara Šelija i Kolridža, moje bake Emilije, Svetog Save...?

Vidiš, jedno od glavnih Šelijevih interesovanja ticalo se pitanja istinitosti hrišćanske religije. Šeli je nesumnjivo bio ateista. Na jednom mestu je izjavio: „Da je u mojoj moći da smirim tog demona (hrišćanstvo) i da ga gurnem u njegov zavičajni pakao, da više nikada ne vaskrsne...!“ Šeli je, takođe, izjavio da „milosrđe hrišćanskih sveštenika počinje i završava se kod njih samih“. Šeli je prezirao hrišćansku religiju, koja „uči neuk svet da će, ako ne veruje u Bibliju i ono što ona propoveda, biti proklet za sva vremena“. A kakav je tek sud o Bibliji imao!!! Za njega, Biblija je bajka i obmana, lista ubistava, silovanja i zločina, puna bestidnih i gnusnih priča i laži, puna apsurdnosti... a religija Isusa Hrista – neoriginalna...

Hrišćanstvo, kao jedna od najstarijih religija, koju je osnovao Isus iz Nazareta a koja se pojavila još u toku prva tri veka postojanja Rimskog carstva, kao religija robova i najnižih društvenih slojeva, može se sagledati globalno i u detaljima, naučno i nenaučno, kompetentno ili laički, od verujućih ili neverujućih ljudi, sa simpatijama ili sa odbojnošću, tendenciozno ili naivno. Može se udarati na sva zvona da je hrišćanstvo jedina i prava vera, baš kao što se može i posmatrati iz prikrajka odnos između pripadnika ove vere i pripadnika drugih vera, i iz primećenog zaključiti ko ima veću dozu

tolerancije ili agresivnosti. Moguće je baviti se hrišćanstvom kao jednim filozofskim sistemom. Hrišćanstvo može biti i tema nekog naučnog skupa. Moguće je o hrišćanstvu imati sud ili ubeđenje. Znam da je moguće prihvatiti ga, zameniti ga nekom drugom verom, ili potpuno odbaciti religioznost... Ne znam samo da li je moguće da ti ja išta novo kažem o hrišćanstvu, osim da ti se poverim i objasnim zašto mi danas, na kraju 1995. godine, ono treba.

Isus Hristos potekao je iz izraelskog naroda i njegova namera je bila da spase izraelski narod, ali je on vodio brigu i o drugim narodima i želeo i njihovo spasenje. Po Hristu, svaki narod ima pravo da sebe prepozna ukoliko se prikloni njegovom učenju, ali nema pravo da zaključi da je Bogu miliji od drugih naroda. Svaki narod ima pravo da izabere svoju veru, ali nema pravo da sebe naziva „izabranim“ narodom. Ovu važnu poruku Srbi, nesmotreno, često zaborave pa sebe nazivaju „nebeskim“ ili „izabranim“ narodom. Ta kolektivna zabluda, ili kolektivna sujeta, uvek je Srbe koštala ogromnih žrtava. Ruku na srce, to osećanje da pripadamo „izabranom“ narodu jedina je stvar oko koje se ne sporimo mnogo, ali, uprkos poslovičnoj istini da SAMO SLOGA SRBINA SPASAVA, mi, Srbi, kao da uživamo u opštoj neslozi. Čovek ne može da bira gde i kada će se roditi, ali „da li će postupati po volji Božjoj, i na taj način spasavati svoju dušu, odnosno da li će činiti volju Božju iz ljubavi prema njemu i činiti svoje dužnosti prema bližnjima iz ljubavi prema njima“, to zavisi od samog čoveka. Ako je u stanju da čini volju Božju, onda je dostojan imena hrišćanin. Rasprava o tome da li smo ili nismo „izabrani“ narod, mogla bi nas odvesti u nove nesloge, baš kao i rasprava o tome da li su Srbi pravi hrišćani kad već nisu katolici.

Zbog svojih čuvenih kavgi, Srbi su vazda bivali kažnjavani. Lako su se predavali strasti da dokazuju koje to najpametnije i najmerodavnije glave treba da vladaju i rukovode celim srpskim bićem. Nema nijednog naroda na svetu, osim srpskog, koji tako voli slobodu a tako je često gubi zbog nesloge. Istorija Srpstva puna je primera nepopravljive doslednosti Srba da svoju slobodu, kupljenu krvlju, olako „prokockaju“ zbog inata i šturoga znanja, zbog nadmudrivanja i hvalisanja da su Srbi uvek kadri bili da ostvare svoju slobodu... Ali, ono što sledi, očuvanje i negovanje života u miru i slozi, Srbima je, kao nekim prokletstvom, nedostupno i neostvarivo...

Moja Emilija je imala teoriju o propasti Srba – što zbog nesloge, što zbog tvrdoglavosti, što zbog milosrđa da pod svoju kabanicu prime nastradale usled nevremena.

Nesloga nije osobina samo Srba. Pa, i samo hrišćanstvo se u jednom istorijskom trenutku posvađalo i zasvagda podelilo. Ni sam nastanak ove vere nije ukazivao na apsolutno saglasje. Znaš već šta su nas učili u školi...

Hrišćanstvo se začelo u rimskoj provinciji Judeji, gde su rimski velikodostojnici surovo kažnjavali i mučili stanovništvo. Po mišljenju marksista, hrišćanstvo je pripremano kao „religija smernih i ubogih“, i širilo se kao lavina, da bi kroz vekove postalo „najsvirepije i najmračnije oruđe protiv radnih ljudi i protiv progresivne,

stvaralačke misli čovečanstva“. S gnoseološkog stanovišta, ideološki koreni hrišćanske religije nalaze se u Platonovom idealizmu, u izopačavanju idealističkih pogleda Aristotelove filozofije i u ostacima pitagorejskih mističnih ideja. U stvari, elementi ranijih religija, pre svega jevrejskog jednoboštva, sjedinili su se s mističnim elementima kasne grčko-rimske filozofije, pre svega stoicizma i neoplatonizma, i tako se stvorilo jezgro nove, hrišćanske vere...

Naime, kada je Rimska imperija, razjedinjena unutrašnjim protivrečnostima, počela da doživljava svoju zlokobnu krizu, i kada je idejni raspad bio sve očitiji, pojavio se veliki broj pseudofilozofa koji su zloupotrebili slabosti i opadanje moći Imperije i omogućili najezdu mistifikacije, bogougodne obmane, alhemije, gatanja, šarlatanstva, sujeverja u najgorem smislu. Svi stari grčki mislioci doživeli su svoje istorijsko naličje zahvaljujući svojim „učenicima“ koji su lažno, odnosno pogrešno tumačili ranije borbe između idealizma i materijalizma... I, kako je filozofičarka u školi volela da kaže, „Platonova, Aristotelova, Epikurova, stoička filozofija doživele su sramnu vulgarizaciju.“ Eklektičko tretiranje filozofskih sistema unazadilo je bogatu baštinu antičkog pogleda na svet... Spajanje orijentalne mističke doktrine (raznih istočnjačkih verovanja u svet natčulnih, natprirodnih pojava) s platonovskim i aristotelovskim nasleđem dovelo je do nastanka neoplatonizma, koji je pun idealističko-mističkih teza o emanaciji božanstva, o svetskoj duši i materiji kao negativnom principu sveta. Fantastične tvorevine, prožete morbidnim i ekstatičkim religioznim vizijama, razorile su veličanstveni put napredne grčke filozofske misli, a novi društveno-ekonomski uslovi, kao i opštekulturna i idejna atmosfera robovlasničkog sistema, zarobili su i uokvirili slobodno filozofiranje. Kada je robovlasnički sistem eksploatacije zapao u krizu, nastupila je i kriza na ideološkom planu. Bezizlazan razvoj eksploatacije očitovao se u pokušajima da se u mistifikacijama, u ekstazama, u fatalizmu pronade neko objašnjenje natprirodnih sila. I, kako marksisti vole da kažu, „sve je srljalo u mistiku, sve se stapalo u novu religiju, sve je tonulo u mračno hrišćanstvo...“ O ovome su nas učili u školi!

U početku, hrišćanstvo je imalo mnogobrojne sekte, ali se, zahvaljujući helenistički obrazovanom propovedniku Pavlu iz Tarsa, apostolu Pavlu, uredilo u gotovo jedinstvenu crkvu. Hrišćanska religija, koja se protezala od Carigrada do Rima, međutim, nije bila imuna na potrese i podele. U uslovima političke razjedinjenosti Imperije, na Zapadu se začela snažna, centralistički uređena crkva s rimskim papom na čelu. Njeni velikodostojnici nisu mogli da podnesu zamisao da se pokoravaju vizantijskom caru, a on je bio i isuviše daleko i nije mogao nadzirati prilike u celoj carevini. Koristeći slabost vladareve vlasti, poglavari zapadne crkve su se stali zanositi ambicijom da potčine istočnu crkvu i postanu poglavari čitavog hrišćanstva...

U vreme pokrštanja varvara, u VII veku, koje se vršilo i iz Carigrada i iz Rima, izbijali su česti sukobi između istočne i zapadne crkve, pored ostalog i zbog prevlasti nad varvarima. Ti sukobi su se prvo ispoljavali u obliku crkvenih sporova, kao što je bio i spor oko poštovanja ikona. Zatim je došlo do privremenog rascepa ili šizme, tj. raskola i

podvojenosti između carigradskog patrijarha Fotija i pape Nikole I, da bi se, konačno, 1054. godine, crkve sasvim razišle i razdvojile na istočnu, tj. grčko-pravoslavnu (sabornu i autokefalnu) i zapadnu, odnosno rimo-katoličku (koja se pridržavala papskog apsolutizma i centralizma).

Od tada do danas, dragi Slobodane, Zapad ne može da prežali što nije ostvario svoju prvobitnu ambiciju... Otuda vetrovi zla i nepravdi... Otuda nespokoj... Ipak, ne može se prenebregnuti podatak da je papa, iako vrhovni poglavar samo rimokatoličke crkve, vazda bio „uzdanica“ i „pretnja“ unutrašnjoj politici mnogih zemalja, čak i onih nekatoličkih. Zašto je njegovo mešanje u svetsku politiku neizbežno, zašto je faktor destabilizacije čitavih društvenih sistema po svetu, odakle mu toliko moći i autoriteta – to nas nisu baš mnogo učili u školi...

Od vremena prvog ustoličenja do današnjih dana, svi „sveti oci“ koristili su crkvu za vlastite ciljeve. Tajni putevi njihovih uplitanja u unutrašnje stvari država, sredstva prinude kojima su se služili u nametanju katoličanstva, i finansijska sredstva koja su sticali kao korist i kao „nagradu“ od preobraćenih i „zaštićenih“ naroda, i drugi podaci te vrste sigurno se nalaze u vaticanskim skrovitim arhivima...

U srednjem veku, uticaj pape bio je ogroman, a ispoljavao se kroz vođenje politike u celoj Evropi. Danas, na izmaku drugog milenijuma, sve je upadljivije političko prestrojavanje i naučno i ideološko gibanje pod čijim se uticajem sve više i sve češće savremeni pojedinci i izvesne crkvene institucije na Zapadu usuđuju da Hristove reči tumače na način uvredljiv i omalovažavajući, nedopustiv i pogrešan, koji odgovara trenutnim ličnim i grupnim interesima, nikako ne interesima celokupne populacije hrišćanske veroispovesti. Nikada nije bilo veće zloupotrebe Biblije, i nikada toliko različitih tumačenja njenih svetih redova, toliko laži i podvala, toliko ekspertiza i samozvanih „stručnjaka“ za religiju. Brojnost i raznovrsnost navoda i tumačenja večitih istina iz svetih spisa trebalo bi da ukazuje na činjenicu da su ljudi najdrevnije vrednosti konačno spoznali u pravom svetlu. Ali, stvari stoje upravo drugačije. Relativizacija hrišćanstva na Zapadu umanjila je značaj Isusa Hrista. Devalvirajući faktor katoličkog hrišćanstva je, na primer, i prenaplašena moda u zapadnjačkoj kinematografiji da se najokrutniji zločinci zaklinju na nevinost držeći Bibliju u okrvavljenim rukama, i od nje tobože strepeći. Gotovo da nema „zapadnjačkog“ filma u kome se takva scena ne javlja. Odavanje lažnog strahopoštovanja bukvaru hrišćanstva toliko je otrcano i namešteno da deluje dosadno i neukusno čak i u filmovima visokog umetničkog dometa. Nezaobilazna i natrčena u gro-plan, baš kao i pomodarska koka-kola, Biblija je srozana na nivo petparačke vrednosti, degradirana kao humana literatura i neprolazna vrednost.

Sva je sreća što pravoslavna crkva poštuje jevanđelja i zahteva vraćanje svojim počecima, svojim korenima, jer se od hrišćanstva i ne očekuje da postavlja načela. U religiji nema komercijalnosti. Religija nema šta da traži u politici, a kamoli da joj služi. I, kako kažu pravoslavci: „Kad dođe Sudnji dan, pred vrhovnim presuditeljem neće stajati

društvo ni politička stranka. Stajće pojedinac, jer samo pojedinac odgovara za svoju nebesku sudbinu.“

Nažalost, mnogo je „papa“ na svetu danas! Kakvo je ovo vreme, kakav je to civilizacijski napredak koji čoveka pretrpava stvarima a ograničava njegovu slobodu i osiromašuje njegov duhovni život? Materijalno bogatstvo osiromašuje duhovno bogatstvo. Jer, žureći da što više stvari stekne, čovek sve više gubi duha i duše, bez čega je ovozemaljski život nemoguć. U tovarima stvari čovek tone kao u živom pesku. I što ga više ima, sve mu je teže da ostane na površini i udiše vazduh života i slobode. Čovek postaje žrtva i rob vlastite materijalne moći kroz čiju glavu, kao kroz registar-kasu, proleću računari, klokoću cifre i udaraju po vijugama otupele sive mase, vapijući: još, još, još... Briga o zemaljskoj budućnosti čoveka svela se na brigu o mogućnostima uvećanja materijalnog bogatstva na štetu duhovnog. Suštinsko shvatanje duhovnosti izgubilo je smisao. Umesto duhovnog bogatstva ponižavajuće se promovise vlastita moć, a ne vera – recimo putem „zdravica“ i reklamnih poruka u dane religioznih praznika.

Dragi Slobodane, ovo je vreme ideolškog i estetskog haosa, vreme civilizacijskog bezumlja. Niko nema strpljenja da govori o poštovanju, skromnosti. Skromnost je pogubna mana, a sujetnost „vrlina“ na ceni. Niko nije spreman da sebe žrtvuje iz ljubavi prema drugim ljudima. Ovo je vreme narcisoidnosti i egzibicionizma. Danas se robuje konforu, i trci za održavanjem i unapređenjem toga konfora. Duhovnost je skrajnuta... Zato mi treba „nadahnuće kroz vekove“, ta žila kucavica koja vekovima udara i daje život pokolenjima pravoslavaca, ta svest o pripadnosti i o sopstvu, o nužnosti očuvanja tradicije i vlastite duše... Zahvaljujući pravoslavlju znam ko sam i šta mi se dešava u svemiru...

Svetosavlje-pravoslavlje predstavlja veliku tajnu u shvatanjima savremenog čoveka. Savremeni čovek nema vremena za tumačenje vlastite suštine, jer je suština njegovog bitisanja postala: imati, a ne trajati. Da bi trajao, mora da zna zašto postoji... Ja znam da sam duhovni potomak Svetog Save i da moram da postanem duhovni predak narednim naraštajima. Zato poštujem svoju tradiciju. Zato se vraćam korenima. Zato ću mirno sklopiti oči kad moje „žuto lisje“ padne na tlo odakle je nikla moja snaga, i gde će završiti moj pepeo...

Tek sada potpuno shvatam zašto je Kolridž prestao da mašta o osnivanju slobodne i pravedne zajednice preko mora, i prešao u reakcionarne vode, prihvatajući hrišćansku poniznost. Kolridžev povratak hrišćanskoj poniznosti bio je uslovljen političkim događajima u Francuskoj. Kolridžev preokret nastao je posle njegovog razočaranja u Francusku revoluciju. Posle niza izjalovljenih nada i neuspeha u javnom životu, njime je ovladala sumornost, i došao je do ubeđenja da je ljudska priroda neobjašnjivo zatrovana zlom negde u svojoj dubini, i da čovek prosto „mora“ da remeti harmoniju u prirodi postajući, svesno ili još češće nesvesno, neprijatelj istine, lepote i dobra...

Moje povlačenje iz političke stvarnosti i moj povratak hrišćanskom moralu uslovljeni su porazom ideje o uspešnom funkcionisanju jugoslovenske zajednice, i svim

pratećim posledicama toga poraza. Ja sam čovek izgubljenih snova i potrošenih ubeđenja. Ostala mi samo nada. Moj svet, u kome je sve bilo obezličeno i potčinjeno nametnutom autoritetu vidljivih ambicija, i koji je bio umrtvljen prihvaćenom verom u ideale, potonuo je u more prevaziđenih svetova. Moje individualno iskustvo došlo je u sukob s vladajućim idajama i uništilo odanost kolektivnoj svesti. Počela sam da sumnjam u verodostojnost prihvaćenih istina. Umesto osećanja sigurnosti u okviru državnih institucija, čiji sam majušni i poslušni deo bila, počela sam da osećam bojazan i nesigurnost. Uznemirena strahom, nesvesno sam postala otpadnik od kolektivnog verovanja na putu pobune u traganju za vlastitim identitetom. Iako nikada nisam slepo verovala da je vladajuća politika neprikosnoven, svaki moj postupak bio je motivisan potrebom da služim narodu, običnom čoveku, kroz institucionalnu vlast. Sada osećam krivicu, jer je došlo do nesklada između vladajućeg i mog individualnog mišljenja. Iracionalnost državnih ustanova i društvenog poretka postala je uočljiva u svakom novom doživljenom trenutku. I, moje biće se pobunilo. Moj strah postao je moj lični demon, kome se suprotstavljam, ali ta borba s vlastitim strahom dobila je vid uzaludnog suprotstavljanja sudbini. I zato se sada pitam: ako je moja sudbina zapečaćena a moj život opravdan unapred datim smislom, da li je moja borba uzaludna a moj strah neopravdan? Ako je odgovor potvrđan, moj strah nema ni svrhe ni smisla. Ako je odgovor negativan, nateraću sebe da se još više plašim, i time odlučnije borim protiv nametanja unapred skrojene politike. Ali, da kao „uplašeno“ biće ne bih opravdavala svoje ponašanje nepostojanjem drugog puta osim puta pokornosti, odabiram put priznavanja greške. Ja sam čovek s greškom, ali nisam grešna. Sada sam ideološki slobodna. Oslobođena sam dogme kojom sam bila indoktrinirana do te mere da sam, služeći joj, u tom služenju nalazila suštinu svog života. To je tragedija svakog pojedinca koji u masi zajedničkih ideja ima i lični stav.

Dragi prijatelju, kao što vidiš, transformacija moje revolucionarne i političke misli iz ranih dana moje mladosti nastupila je usled nemogućnosti da ostvarim slobodu vlastite ličnosti u okvirima postojeće ekonomsko-političke klime i zastrašujućeg sunovrata morala najširih slojeva društva. Slobodu da mislim drugačije, ali ne da činim drugačije samo zato što je drugačije, već zato što verujem da uvek postoji i drugi put kojim se može ići...

Po Kolridžu, „puna sloboda može se naći samo u moralnom savršenstvu pojedinca koji je sklopio mir sa samim sobom i s vaseljenom, u prirodi čije je načelo Ljubav“. Zato sklapam mir sa sobom. Zato se opredeljujem za Ljubav koja će mi pomoći da oprostim zločincima koji su mi naneli „rane“... Ko tu silu nema, taj je vlasnik jalovog bogatstva koje ni privid sreće ne može da pruži.

Moja sveža rana je raspad Jugoslavije. Za Jugoslaviju su najvećim delom žrtvovani srpski životi, da bi Srpstvo ipak bilo na okupu na raštrkanom prostoru. Zbog Jugoslavije se samo Srbin odricao vere. Samo je Srbin imao „posla s vlastima“ kad se o prazničnim danima na srpskim kućama, uz jugoslovensku, vijorila i srpska zastava, i kad

se Srbin veselio uz tradicionalnu srpsku muziku. Samo je u srpskim ustima Jugoslavija zvučala gordo i moćno. Samo je Srbin tako bezgranično voleo Jugoslaviju, kao svoju Srbiju, jer u svojoj beskrajnoj naivnosti nije ni slutio šta mu se sprema na kraju XX veka. Više nisam sigurna ni da je u pitanju samo naivnost.

Dragi Slobodane, Jugoslavija je pukla kao balon od sapunice. Sapun je dopremljen odnekud sa Zapada, ali onog daljeg, takozvanog divljeg zapada, da zapenuša vodu već zamućenu od domaće prljavštine. Uz sapun i omot sa ispisanim uputstvom za upotrebu, poslato je i seme razdora, seme koje najuspešnije klija na tlu malih zemalja. Naročito tamo gde se tlo davno već natopilo krvlju predaka... Stare Juge više nema. Popucali šavovi, ali se rascepila i mimo šavova, od preteranog razvlačenja i kidanja. Gledajući sa strane, čovek bi stekao utisak da je reč o natezanju konopca: čvrste ruke zgrabile još čvršći konopac, pa natežu i prevlače preko crte, čas levo, čas desno, a narod na oba kraja pada i diže se, tetura i posrće, al' ne pušta svoj kraj, deblji. Ionako će da ga izvuče kad se igra završi.

A igra traje. Igraju se konji vrani i zeleni. Stigao rodeo sa Divljeg zapada. Vreme je, valjda, da Srbi vaskrsnu svoga „nebeskog jahača“.

Taj Divlji zapad, još od vremena svog uspostavljanja, i nekoliko vekova trajanja, stalno sebi daje za pravo da se smatra prvom silom sveta, i šire. Planeri svetske politike, koji se rađaju ili stiču na tom Divljem zapadu, ne prezaju od Boga i Božje kazne, već se upuštaju u zamršene igre takozvanog novog svetskog poretka, i vršljaju po državicama širom zemaljske kugle, a sve zarad „postignuća i očuvanja svojih neposrednih nacionalnih ciljeva“. U tom procesu nametanja sopstvene sebične politike celom svetu, Divlji zapad menjao je oblike delovanja i potčinjavanja stranih režima njihovim pravilima igre, da bi od idealističkih slogana, koji su, u stvari, puka apstrakcija, jer manipulišu neostvarivim ciljevima, kao što su poštovanje ljudskih prava, opšte podizanje životnog standarda i uspostavljanje demokratije, prešao na direktnije metode potčinjavanja sveta. Divlji Zapadnjaci su, u početku, „trubili te idealističke slogane“ povozdan ne bi li umirili vlastitu javnost, ali su ubrzo počeli da naturaju činjenicu da se „po belom svetu nedre svakojake jeresi“, naročito u malim zemljama, koje zato treba satrti u korenu i na vreme jer predstavljaju direktnu opasnost za dobrobit i prosperitet njihove nacije...

Oni mogu da falsifikuju istoriju, da prave novu istoriju, da u trezor odlažu crne bisere svoje burne istorijske prošlosti, ali nikada neće moći da dostignu broj vekova postojanja koji ima Balkan. Zato im, valjda, Balkan i smeta, što u nečemu ipak ne mogu da ga prestignu! Oni svoj agresivni istorijski napredak nikada neće moći da oblože patinom...

Kako mogu oni, koji su odmaglili u beli svet u potrazi za bogatim materijalnim životom, odričući se vlastite tradicije i duha predaka čije gene negde duboko začaurene nose u sebi, da uopšte veličaju svoju naciju, kad je – stečena nacija? Kako se to stiče nacija? Kakva je to stečena nacija koja potire seme pređašnjih plodova raznih kultura

sveta, i stvara seme hibridne kulture koja u ponuđenoj klimi obezduhovljenosti ili duhovne osiromašenosti nikako ne može da rađa plodove duhovnog bogatstva i lične sreće?

Setih se načas „tvog“ Šelija, koji je ushićeno govorio da „postoji jedno mesto, gde nema nasilja i tiranije... Postoji jedan narod još mlad al' slavan, i zemlja gde se slavi istina i sloboda uz obred jednostavan...“ Šelija je općinila takva zemlja čije je državno uređenje smatrao najsavršenijim na svetu, jer u toj zemlji nema kraljeva, te je lišena korupcije, nema nasleđivanja vlasti i nema privilegija, nema ustanovljene crkve, odlikuje se istinskim predstavništvom, ustavom obezbeđuje napredak i dopušta revidiranje ustava... Kako to veličanstveno zvuči! Samo, gde beše ta zemlja? Rekoh ti, davno, da Šeli nije živeo dovoljno dugo.

Elem, Divlji Zapadnjaci jeresi nazivaju svaku težnju malog naroda da, uz pomoć izabrane vlade, sprovede društvenu reformu i ostvari bolje uslove života i rada. Oni tu jeres nazivaju jednim imenom – komunizam. Komunizam, bauk-reč, zastrašujuća reč, postala je sastavni deo rečnika svih svetskih moćnika koji, u svesnom izbegavanju da svojoj populaciji ponude iskrene razloge ličnog neuspeha, ili u strahu od povećanja broja novih moćnika u svetu, nalaze u toj reči ključ rešenja. Za okorele Zapadnjake, bitna pretnja komunizma je u tome što komunisti odbijaju da ispune obaveze prema Dalekom i Bliskom zapadu, a obaveza je bila i ostala da „male zemlje moraju da dopunjuju industrijske ekonomije Zapada“. Da bi naterali male na tu obavezu, veliki rovar po komunističkim režimima i obaraju vlade za koje su ubeđeni da su direktno „odgovorne“ za dobrobit širokih masa. Po mišljenju planera svetske politike, „bolje je dozvoliti snažan režim na vlasti jedne zemlje nego liberalnu vlast koja je popustljiva prema komunistima ili u koju su ušli komunisti“. Agenti svetskih planera zuje po prostranstvima globusa i truju svaki cvet koji miriše na stvarnu demokratiju i istinsku vlast naroda.

Dragi Slobodane, stvari su se toliko izmenile da su izmakle kontroli razuma običnog čoveka. Geografske karte globusa su tako isprekrajane da više nisi siguran ni na kojoj se geografskoj širini nalaziš, a kamoli kom području interesnih sfera pripadaš. Niti je istorija što je nekad bila, niti je geografiju lako učiti kada se mape cepaju i precrtavaju, brišu ili dopunjuju, već prema željama zagovornika novog svetskog poretka.

Novi svetski poredak odnosi se na ogromno prostranstvo: od zapadne hemisfere do istočne, od Dalekog zapada, Zapadne Evrope, preko nepresušnih izvora energije Bliskog i Srednjeg istoka, do Dalekog istoka, odnosi se na ostatak Trećeg sveta, ma – odnosi se na celu zemaljsku kuglu. Svaki deo tog ogromnog prostranstva ima specijalno isplaniranu funkciju: „Industrijske zemlje moraju da budu predvođene velikim radionicama, Nemačkom i Japanom“, koje direktno rade pod prismotrom Divljeg zapada. Funkcija Trećeg sveta je da pruži svoje bogate osnovne sirovine za industrije razvijenih zemalja, i istovremeno posluži kao tržište za robu proizvedenu u naprednom, kapitalističkom svetu, koji je ili „siromašan“ u osnovnim sirovinama, ili škrt da se njima

razmeće, ili je još uvek nespreman da svoje bunare iskopa, jer čeka da prvo svi drugi presahnu.

Planeri novog svetskog poretka „obezbedili su polje rada u dalekim regijama“ gde imaju uticaja, zauzimanjem „zastrašujućeg stava“ i davanjem do znanja „da niko ne sme da se meša u zadatak“. „Otuda pretnja nuklearnim oružjem i sva agresivnost koja prati zveckanje tim oružjem.“ Planeri svetskog poretka su istovremeno „organizovali javnu subvenciju za visoke tehnologije“ kod kuće, da bi ti delovi ekonomije bili u stanju da se takmiče na međunarodnom planu. Divlji zapad je organizovao svoju privredu tako da sve što nema prođu na tržištu, spadne pod državni sektor, a da sve što se može prodavati – ode u privatne ruke. Za Divlji zapad je oduvek bilo važno da mu preduzeća budu zdrava. Zato je dozvolio da se „ostala zapadna industrijska društva rekonstruišu“, nadoknade štetu iz Drugog svetskog rata i tako postanu sposobna da uvoze robu proizvedenu na Divljem zapadu. Ostatak sveta je morao, i mora, da služi Zapadu.

Nametanje poslušnosti i podržavanje podaničkih režima po državicama sveta od strane Divljeg zapada poprimilo je razne forme i različitog je intenziteta. Divlji zapad je bio i ostao „spreman na sve“. Postoje brojni primeri mešanja Divljeg zapada u unutrašnje stvari drugih država. Primeri surovosti i nezajajljivosti okrutnih Zapadnjaka mogli bi se nazvati slučajevima, da baš tako – slučajevima. Iz više razloga: slučaj je nešto čemu se ne nadaš, pa ti se slučajno desi; slučaj je događaj iz policijskog dosijea, slučaj je beznađežan slučaj za koji si vrbovan i u kome si žrtvovan kao ovca koja ne ume da zableji... Sve slučaj do slučaja, dragi Slobodane: Grčka, Venecuela, Kostarika, Iran, Gvatemala, Dominikanska Republika, Indonezija, Brazil, Čile, Laos, Salvador, Nikaragva, Panama, Indokina, Kongo, Haiti, Rumunija, Irak, Sovjetski Savez, Filipini, Jugoslavija... ko će ih prebrojati!

Redosled događaja se mora prepustiti hroničarima istorijske nauke, ali je uporednim metodom moguće doći do zaključka da je zajednički imenitelj svih događaja beskompromisna kontrola Divljeg zapada nad sveukupnom politikom sveta. Ideja-vodilja Divljih Zapadnjaka jeste stavljanje svega pod svoju šapu. Osnovna crta sprovođenja te ideje je bespoštednost. Od naizgled bezazlenog i blagog uplitanja u nacionalne politike manjih država do provociranja ratova širokih razmera, okoreli Zapadnjaci nisu omanuli u ubeđenju da svet pripada samo njima. Procesi destrukcije država sveta osladili su se zlokobnim Zapadnjacima, pa su oni svoje metode usavršavali i od njih napravili čitavu industriju, čiju tehnologiju sada iznajmljuju moćnicima koji su u stanju da je plate. U stvari, koristeći monopol na tržištu bezbednosti, Zapadnjaci uspevaju da održe kontrolu nad svetskim ekonomskim sistemom, a svi koji žele svoj udeo u međunarodnoj politici i svi oni kojima je potrebna „zaštita“ Zapadnjaka, moraju debelo da plate. Na Divljem zapadu ništa nije džabe.

Metodi razaranja država vrlo su različiti. Postoji čitava lepeza intervencija, kako naglašava gospodin Čomski. Zapadnjaci znaju kako da unište zemlju-žrtvu na koju se namere: treba nametati korumpirane režime, odnosno držati kontrolu nad ključnim

ljudima u vlasti, i čvrsto zgrabiti državu i glavne lokalne biznismene u svoje ruke, podriti, poništiti ili oboriti izbore unutar služećih država, uništiti, raspšiti lokalnu narodnu vlast, proterati „neposlušne“ u političke azile ili takozvane „kampove za prevaspitavanje“, sarađivati sa policijom i vojskom izabrane zemlje i stvarati saveze s političkim grupama na koje se treba oslanjati da bi se slomile „domaće narodne grupe koje su izvan kontrole“, provocirati rat, pokrenuti čitave ratove, nacionalističke ratove, ubilačke ratove, inaugurisati brutalnu represiju, u slučaju potrebe i direktno intervenisati. Ratoborni Zapadnjaci obožavaju da se oslanjaju na silu. Spremni su na sva zlodela da bi uništili svaku vrstu zdravog političkog udruživanja, ili bilo kakvu mogućnost nezavisne politike jedne zemlje. Primeri nasilja, kao omiljene mere „opamećivanja“ naroda tuđih zemalja – neprebrojivi su! „Nasilje nikada ne izostaje“ u njihovim dubljim intervencijama. Tada na ključna mesta političke scene zemlje-žrtve stupaju mučitelji i ubice, a njihova „dela“ uvršćuju se u anale najokrutnijih tortura ljudi, masovnih mučenja psihe i tela nedužnih stradalnika od onih obesnih koji se diče svojim „umećem“.

Još od vremena nastajanja te goropadne nacije na Divljem zapadu, njeni pripadnici, otimači nepreglednog prostranstva, nisu osećali grižu savesti dok su delili pravdu u svoju korist i na svoj okrutan način. Dovoljno je setiti se kako su masni i prljavi, krvavih očiju i delirijumski razjareni, raspamećeni konjanici jurišali na goluzdrave crvenokošce, otimajući im pradedovsku zemlju, i kako su se međusobno ubijali i sakatili prisvajajući tapije i rančeve. O zloupotrebi crnog čoveka da i ne govorim. Sve to stoji zapisano u dosejima istorije Divljeg zapada. To može da se vidi u hrpama filmskih traka koje se vrte po bioskopima širom civilizovanog sveta. Teror je ukorenjen u karakter Divljeg zapada. Davanje praznih obećanja demokratijama u svetu najupadljivija je odlika spoljne politike „velikodušnih“ gazda...

Proces „pomaganja“ malim zemljama je jednostavan. Zapadnjaci „stvarnu obavezu osećaju samo prema privatnim kapitalističkim preduzećima. Kad prava investitora postanu ugrožena, demokratija mora da nestane u toj zemlji“. Onda parlamentarne vlade biraju zatvarane, hapšene ljude ili ljude ranije zbacivane sa vlasti, i ti ljudi ulaze u vlast uz pomoć Velikih Zapadnjaka. Zapadnjaci zvone na sva zvona da je demokratija vrhunac aktualizacije društvenih odnosa savremenog sveta. Dižu tu reč na nivo božanstva, ali im je demokratija tuđih zemalja stalna kost u grlu. Za potrebe neutralizacije neposlušnosti ili kažnjavanje političke nezavisnosti, Divlji zapad ide u perfidne krajnosti. Naime, dopuštanje maloj zemlji da stvori svoj put nezavisnosti značilo bi postepeno gubljenje kontrole nad političkim tokovima širom sveta, a to Zapadnjaci ne mogu da zamisle ni u noćnim morama.

Dragi Slobodane, odužilo se ovo moje „politikantsko“ trućanje, ali ne mogu da odustanem sada kada sam spoznala biće glavnog krivca za raspad stare Juge. Da se Jugoslavija raspala voljom svih ljudi na njenim prostorima, moje politiziranje bi išlo drugim pravcem. Ovako, upirem prstom u silu koja je svojom ekonomskom nadmoćnošću kupila podanike i navela ih da razbiju integritet jedne male zemlje.

Pitam se šta bi rekao deda Radovan, znaš, onaj deda Radovan koji je prezirao komunizam, jer mu je komunistička vlast zabranila da se kiti kolajnama koje je zaslužio u balkanskim ratovima i Prvom svetskom. Nisu mu dali da priča potomstvu da je bio srpski vojnik, uz to još i hrabar i nepodmitljiv. Mrzeo je nepravdu, zato je potegao štapom na crnu limuzinu. Zato se u buvari češkao po sedoj glavi pokušavajući da shvati šta ne valja u čoveku koji uporno hoće da sačuva svoj nacionalni integritet. Pa, on nikoga nije vredeo po nacionalnoj osnovi! Jedino nije dao da to drugi njemu čine. Iako i Divlji Zapadnjaci ističu svoj nacionalni integritet, kao primarnu vrlinu, sumnjam da bi se dopali deda Radovanu. Jedno je ponositi se svojim nacionom koji postoji od pamtiveka, a drugo je paradirati imenom nacije koja ne može da sakupi ni tuce vekova postojanja. Zato, valjda, Divlji Zapadnjaci kidaju sve što ima korenje, što u nečemu može biti ispred njih i iznad njih. Zato uništavaju i zatiru sve što oni sami ne mogu da steknu, ni novcem ni silom...

*U jednom su, međutim, nenadmašni. I skidam im kapu. Nenadmašni su u istrajnosti da svet uvere da su nepobedivi... Ali, iako umišljaju da su najjača sila na svetu, Divlji Zapadnjaci se suočavaju s problemima na polju dogovaranja s velikim nacijama, i to iz dva razloga: prvo, trenutno imaju najbezočniju diplomatiju na planeti, jer svoj „nepobedivi“ ponos stalno podupiru pištoljem a ne zdravorazumskom, čak ni lukavom politikom, i drugo, uporno računaju na „debele živce“ eventualnih buntovnika kojima nedostaje protivmera zaštite od nasrtaja i izazova, drskosti i prepotencije Velikih Gazda. Osim toga, da bi održao „gvozdenu pesnicu“ u ravnoteži, Divlji zapad pribegava finasijskim manipulacijama, pa ima mnogo problema i kod kuće. U sopstvenoj državi ima mali broj zaista produktivnih investicija, nacija je u dugovima. Varljivo ublažavanje ekonomske situacije i prikrivanje izrabljivačkog karaktera ekonomskih odnosa u kojima se samo „veliki projekti“, špekulanti, avanturisti i hohštapleri bogate na račun lakomislenosti masa željnih lake i brze zarade, pa i na račun poštenog sveta, i nečuvenog oporezivanja svega i svačega – samo su oblici pritisaka na domaće stanovništvo čije socijalne potrebe ne mogu biti u potpunosti zadovoljene, zbog prenaglašene ambicije političke vrhuške da Divlji Zapadnjaci ostanu neprikosnoveni gospodari sveta... Zemljom vlada ogoljen, surov materijalni interes pojedinaca... Da bi se stvari zataškale i skrenula pažnja stanovništva s onoga šta se stvarno dešava, Divlji zapad laže svoje građane i izmišlja pred njima strah od strašnih neprijatelja koji će ih pregaziti. Politička vrhuška istovremeno prikazuje lažno strahopoštovanje sveta prema liderima Divljeg zapada „koji su u stanju da za tren oka spasu“ taj svoj Divlji zapad, ako bude napadnut. Ali, ono što se stvarno dešava na Divljem zapadu moglo bi se opisati „kao pojava ostrvca ogromnog bogatstva i privilegija u moru bede i patnje...“ Ah, kad bih mogla da ti pošaljem fenomenalnu knjigu gospodina Čomskog, ne bih morala da ti ovako objašnjavam o „gospodarima sveta“... (Sve je Čomski to lepo predočio i obrazložio u svojoj knjizi **What Uncle Sam Really Wants**, Printed in the United States of America, 1992)*

Ovu moju priču završiću u duhu Noama Čomskog: sada nema Sovjetskog Saveza, ali tu je Gadafi, s „hordom svojim međunarodnih terorista“, tu je „Grenada i njene

zlokobne aviobaze“, tu je Sadam koji se usudio da više ne sluša Velike Gazde... I zamisli, tu je i mala Juga s velikosrpskom hegemonijom da preti interesima ugroženih Zapadnjaka...

Dragi prijatelju, ti sad pred sobom imaš osobu koja je preispitala svoju savest i koja je imala potrebu da ti se ispovedi po cenu da ostane neshvaćena. Smogla sam snage i hrabrosti da svoju osećajnost i iskrenost oslobodim u ovoj svojoj ispovesti. Da li sam ti postala bliža ili nedostupnija, da li me spoznaješ kao osobu jake intuicije ili kao površnu, osujećenu osobu, da li u meni otkrivaš moć anticipacije ili slabost predrasuda, da li sam ti drugačija no što sam bila ili drugačija od ostalog sveta, da li te potresa moja zabrinutost, da li te nervira moja kontradiktornost, da li ti se dopada moja nesebičnost, ili ti možda smeta moja otuđenost, da li u mojim rečima osećaš gnev, protest, kritizerstvo, brigu, razočaranost, ironični optimizam ili žudnju za pravednijim svetom – sve to ostaće – tvoja tajna.